

До спеціалізованої вченої ради Д
41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
вул. Фонтанська дорога, 23,
м. Одеса, 65009

ВІДЗИВ

офіційного опонента

на дисертацію Кияшко Олександра Олександровича

**«Посягання на життя державного чи громадського діяча: кримінально-
правові та компаративістські аспекти»,**

представлену на здобуття наукового ступеня

**кандидата юридичних наук по спеціальності 12.00.08 - кримінальне
право і кримінологія; кримінально-виконавче право**

У зв'язку з загостренням соціально-політичної і криміногенної ситуації в Україні в сучасних умовах зростає загроза посягань на життя державних і громадських діячів. Іншими словами, зростає мотивація до так званих «політичних вбивств» і це може негативно відбитися на національній безпеці України.

Крім того, останнім часом у світі спостерігається активізація подібних посягань, зокрема таких, що вчиняються на замовлення.

Усе це вказує на те, що держави, в т.ч. і українська держава, мають приділяти значну увагу питанням забезпечення безпеки державних і громадських діячів.

У науці кримінального права існує значний інтерес до дослідження кримінально-правових аспектів забезпечення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних

загроз, зокрема, охорони життя державних та громадських діячів.

А це означає, що в протидії посяганням на життя державного чи громадського діяча мають використовуватися як відповідні кримінально-правові норми, так і профілактичні заходи. Для того, щоб ці фактори використовувалися якнайефективніше слід їх вдосконалювати з допомогою спеціальних наукових досліджень.

Не випадкового в усіх державних комплексних програмах боротьби із злочинністю важливе місце завжди відводиться саме науковому забезпеченню правоохоронної діяльності.

Що стосується передбаченого ст.112 КК України посягання на життя державного чи громадського діяча, то слід зазначити, що спеціальним науковим дослідженням, особливо компаративістським, цей склад злочину останнім часом майже не піддавався. Хоча при цьому слід відзначити, що були проведені дослідження цього злочину в контексті терористичного акту. Помітний науковий внесок в розробку цієї проблематики зроблено зокрема професором Ємельяновим В.П.

Однак, безумовно проведені наукові дослідження не є вичерпними. За їх межами залишилося багато складних проблем, що стосуються кваліфікації посягання на життя державного чи громадського життя.

Усе зазначене вказує що дисертація Кияшка Олександра Олександровича «Посягання на життя державного чи громадського діяча: кримінально-правові та компаративістські аспекти» обрана автором для дослідження актуальна, теоретично і практично значуща.

В дисертації автор ставить перед собою мету і завдання наступного характеру:

«розглянути історико-правові аспекти та соціальну зумовленість встановлення кримінальної відповідальності за посягання на життя державного чи громадського діяча;

з'ясувати суттєві юридичні ознаки посягання на життя державного чи громадського діяча;

запропонувати детальну кримінально-правову характеристику складу злочину посягання на життя державного чи громадського діяча;

розв'язати проблемні питання відмежування посягання на життя державного чи громадського діяча від суміжних злочинів;

з позицій кримінально-правової компаративістики проаналізувати законодавство окремих зарубіжних країн про посягання на життя державного чи громадського діяча з метою виявлення певних тенденцій та можливостей взаємного використання передового досвіду законодавчої регламентації;

з урахуванням тенденцій розвитку кримінального законодавства про посягання на життя державного чи громадського діяча опрацювати і науково обґрунтувати конкретні рекомендації щодо його вдосконалення і практики застосування в цій сфері».

Розглядаючи зазначене вище, слід зазначити, що мета і завдання дослідження сформульовані відповідно до вибраної автором теми.

Зазначаючи, що комплексно-системне дослідження посягання на життя державного чи громадського діяча обумовило застосування різних наукових методів, автор, на наш погляд, правильно звертається до таких методів, як діалектичний, історико-юридичний, порівняльно-правовий, логіко-семантичний, системного аналізу, догматичний, соціологічний.

В розділі 1 «Становлення і розвиток законодавства про посягання на життя державного чи громадського діяча на теренах сучасної України», автор здійснює ретроспективний аналіз формування кримінально-правового законодавства щодо захисту фізичної недоторканності державних та громадських діячів..

Дисертант зазначає, що ст. 54 КК УСРР 1927 року не розкривала ознак терористичного акту проти представників чи діячів революційних робочих та селянських організацій. Визначення конкретного змісту теракту давалося судовою практикою. Це сприяло надто широкому тлумаченню змісту теракту, а також кола осіб, злочини проти яких кваліфікувалися як теракт.

В підрозділі 2.1 розділу 2, присвяченому дослідженню «об'єкта

посягання на життя державного чи громадського діяча» дисертант зазначає, що з урахуванням положень нового Закону України «Про національну безпеку України» та власної позиції автора, родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом I Особливої частини КК України «Злочини проти основ національної безпеки України», слід вважати систему суспільних відносин, що забезпечують захист життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян від реальних і потенційних загроз воєнного чи невоєнного характеру, які можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.. З цим, на нашу думку, слід погодитись.

Вартою на увагу є також думка автора про те, що при посяганні на життя державного чи громадського діяча основним безпосереднім об'єктом є політична система України.

Розглядаючи питання щодо додаткового безпосереднього об'єкту даного злочину, дисертант зазначає, що таким є життя державного чи громадського діяча. При цьому він критично ставиться до переліку у ст.112 осіб, які відносяться до державних чи громадських діячів і пропонує цей перелік повинен бути доповнений важливими для забезпечення стабільності та ефективності політичної системи держави такими посадовими особами вищого рангу, як Директор Державного бюро розслідувань, Голова та члени Національного агентства у питаннях запобігання корупції, Голова та члени Центральної виборчої комісії.

В зв'язку з цим дисертант пропонує визначати державних діячів як державних посадових осіб, що очолюють або є членами колегіальних вищих органів державної влади, які визначають ключові, стратегічні напрямки державної політики в Україні.

Виходячи з цього, дисертант пропонує викласти ст.112 КК України в наступній редакції: «Умисне вбивство або замах на вбивство Президента

України, Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голови чи члена Вищої ради правосуддя, Голови чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду України, або вищих спеціалізованих судів України, Генерального прокурора, Директора Національного антикорупційного бюро України, Директора Державного бюро розслідувань, Голови або іншого члена Національного агентства у питаннях запобігання корупції, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови або іншого члена Центральної виборчої комісії, Голови або іншого члена Рахункової палати, Голови Національного банку України, керівника політичної партії, кандидата на пост Президента України, кандидата у народні депутати України, вчинене у зв'язку з їх державною чи політичною діяльністю...». Це положення є новим і варте уваги відповідних фахівців (хоч і є, на нашу думку, таким, що вимагає критичного підходу).

В підрозділі 2.3 «Об'єктивна сторона посягання на життя державного чи громадського діяча» дисертант відзначає, що спірною є позиція деяких авторів про віднесення складу посягання на життя державного чи громадського діяча до так званих «усічених складів». На його думку, цей склад злочину слід вважати не усіченим, а формальним.

Розглядаючи в підрозділі 3.1 питання щодо суб'єкта посягання на життя державного чи громадського діяча, автор зазначає, що суб'єктом посягання на життя державного чи громадського діяча визнається фізична осудна особа, яка досягла чотирнадцяти років. Ці положення цілком відповідають тяжкості і суспільній небезпеці цього злочину. Однак, враховуючи складність суб'єктивної сторони, складність цілей посягання на життя державного чи громадського діяча, слідчим та суду необхідно з'ясувати питання, наскільки об'єктивні та суб'єктивні ознаки посягання на життя державного чи громадського діяча були усвідомлені неповнолітнім суб'єктом та його злочинні цілі відповідали змістовним положенням

диспозиції ст. 112 КК України.

Оцінюючи це положення дисертації, слід, на нашу думку, зазначити, що воно може мати значення для поглиблення наукового дослідження даного складу злочину, хоч і вимагає додаткової аргументації.

У підрозділі 3.2 «Суб'єктивна сторона посягання на життя державного чи громадського діяча», розглядаючи мотиви та мету посягання на життя державного чи громадського діяча, автор робить висновок, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони посягання на життя державного чи громадського діяча є спеціальні мотиви, а саме: бажання не допустити чи припинити діяльність потерпілого, пов'язану з виконанням ним своїх державних чи громадських функцій, змінити характер такої діяльності або помститися за таку діяльність такому потерпілому. До цього він наводить певну аргументацію, яка, на його думку, варта уваги.

Крім того, автор вважає, що законодавець, вказуючи на зв'язок посягання з впливом на діяльність потерпілого державного чи громадського діяча, тим самим припускає наявність спеціальної мети такого впливу – заподіяння шкоди політичній системі України. При цьому автор зазначає, що не лише бажання припинити виконання державним чи громадським діячем своєї діяльності або помста за таку діяльність є змістом суб'єктивної сторони розглядуваного виду посягання на життя – такими ознаками можуть бути й інші мотиви або цілі, якщо вони детермінуються саме виконанням потерпілою особою державних чи громадських функцій.

У розділі 4 здійснена змістовна розмежувальна характеристика досліджуваного суспільно-небезпечного діяння та суміжних складів злочинів, яка показала, що основними відмінностями між ст. 112 КК України та суміжними діяннями, передбаченими статтями 115, 258, 443 КК України, є об'єкт злочину, коло осіб, які можуть виступати потерпілими від цих злочинів, зміст та деякі особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін злочину.

Також здійснено аналіз санкцій кримінально-правових норм, що

встановлюють відповідальність за посягання на життя щодо різних категорій потерпілих зі спеціальним статусом.

Аналізуючи в розділі 5 дисертації кримінальне законодавство окремих зарубіжних країн про посягання на життя державних чи громадських діячів, автор підкреслює, що особливо цікавими для дослідження видаються норми про посягання на життя державних чи громадських діячів у кримінальних законах країн колишнього СРСР. Колись єдина для всіх республік, кримінально-правова система Радянського Союзу, звісно, вплинула на формування нового кримінального законодавства. Значна подібність присутня, хоча певні відмінності (іноді, доволі суттєві), зрозуміло, мають місце.

На підставі аналізу кримінального законодавства окремих зарубіжних країн про посягання на життя державних чи громадських діячів автор пропонує у ст. 112 КК України замість терміну «громадський діяч» використовувати термін «політичний діяч» до яких слід відносити керівників політичних партій, кандидатів на пост Президента України та у народні депутати України. Відповідно, замість терміну «громадська діяльність» пропонується у диспозиції ст. 112 КК України використовувати термін «політична діяльність».

Про високий рівень науково-пошукової діяльності автора говорить її вміння критично оцінювати окремі наукові положення, систематизувати існуючі знання, формулювати власні висновки та визначати закономірності.

Зміст автореферату свідчить про те, що дисертація характеризується достатньою науковою новизною, має теоретичне та практичне значення, оскільки положення роботи можуть бути використані як в правотворчості і правозастосуванні, так і в навчальному процесі, при викладанні відповідних тем дисциплін "Кримінальне право" та "Кримінології".

Відзначаючи позитивну оцінку дослідження, слід звернути також увагу на окремі зауваження та дискусійні положення, об'єктивно притаманні будь-якій науковій праці.

Так, на мою думку, можна охарактеризувати основні положення дисертаційного дослідження.

Що стосується критичних зауважень, то вони мають наступний характер:

1. Пропонуючи визначати, що державними діячами слід вважати державних посадових осіб, які є такими, що очолюють або є членами колегіальних вищих органів державної влади, які визначають ключові, стратегічні напрямки державної політики в Україні, на нашу думку, слід було зазначити, що коли мова йде про членів колегіальних вищих органів державної влади, то мається на увазі такий член вищих органів державної влади, який користується правом ухвального голосу в усіх питаннях, що розглядаються на засіданнях цих органів, як це вказано у законах України, зокрема, у Законі України «Про статус народного депутата». Це дозволить точніше визначити ознаки державного діяча, якщо прийняти пропозицію дисертанта.

2. З нашої точки зору, спірним є висновок дисертанта про те, що «мотиви є обов'язковою ознакою» складу злочину, передбаченого ст. 112 КК України, оскільки вони не зазначені в тексті цієї статті, так само як і мета.

3. Недостатньо аргументовано висвітлено питання про утворення сукупності посягання на життя державного чи громадського діяча з іншими злочинами, потрібна додаткова аргументація.

4. Уявляється, що зауваження автора про те, що складність суб'єктивної сторони, складність цілей посягання на життя державного чи громадського діяча, викликає необхідність з'ясування слідчими та судом питань, наскільки об'єктивні та суб'єктивні ознаки посягання на життя державного чи громадського діяча були усвідомлені неповнолітнім суб'єктом та його злочинні цілі відповідали змістовним положенням диспозиції ст. 112 КК України є цікавими, але слабо обґрунтованими і вимагають більш широкої аргументації.

5. Вимагає додаткової аргументації, на мою думку, і теза щодо того, що

склад злочину, передбачений ст.112 КК України не можна виносити до так званих «усічених складів», як це визначає на сьогодні переважна більшість фахівців.

6. Уявляється, що розділ 5 «Компаративістський аналіз законодавства окремих зарубіжних країн про посягання на життя державного чи громадського діяча» є занадто описовим і індиферентним до основних положень дисертації, тобто стоїть осібно, окремо, автономно.

7. Автор неодноразово вживає некоректні формулювання щодо назви законодавчих актів інших держав, зокрема, термін «федеральний КК США». Очевидно, це помилка, бо в США немає федерального кримінального кодексу.

Викладені зауваження і побажання головним чином обумовлені складністю теми дисертаційного дослідження. Зауваження не зачіпають концептуальних положень дисертації, не спростовують основних висновків дисертанта і не суперечать раніше зробленій позитивній оцінці дослідження.

Основні положення дисертації опубліковані в друкованих роботах автора. Автореферат дисертації відображає зміст дисертаційного дослідження. Як дисертацію, так і її автореферат, оформлено відповідно до вимог, які встановлені МОН України.

Таким чином, дисертаційне дослідження Кияшко Олександра Олександровича «Посягання на життя державного чи громадського діяча: кримінально-правові та компаративістські аспекти», що подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право є завершеною науковою працею, яка виконана на належному рівні, і містить вирішення важливої наукової проблеми та відповідає вимогам п.п. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника ВАК України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 червня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних

наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право і криминологія;
кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент

**Професор кафедри кримінального права
та правосуддя Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана Дем'янчука,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

I.M. Копотун

Підпис Копотун І.М. засвідчую.

Начальник відділу кадрів Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука